

FRIEDRICH NAUMANN
STIFTUNG Für die Freiheit.

Interview

Spisatelj
Peter Schneider
o ratu i genocidu
koji se prije
25 godina
dogodio u
Bosni

freiheit.org

**NEUSPJEH,
ODVRAĆANJE POGLEDA
I NOVI POGLEDI NA SVIJET**

Izdavač

Friedrich Naumann Foundation for Freedom
Western Balkans
Bulevar Kneza Aleksandra Karadjordjevica 13/A8, 11040 Belgrade, Serbia
00 381 11 3066824
westbalkan@fnst.org
<http://westbalkan.fnst.org>

/freiheit.org

/FriedrichNaumannStiftungFreiheit

/FNFreiheit

Autor

Michael Roick

Urednici

Michael Roick, Adnan Huskić

DTP

Jilduza Pajazetović, Selmir Pajazetović

Datum

August 2020

Tiraž

1.650 komada

Štampa

CPU Printing company d.o.o. Sarajevo

Copyright © 2020 by the Friedrich Naumann Foundation for Freedom
Sva prava pridržana

NEUSPJEH, ODVRAĆANJE POGLEDA I NOVI POGLEDI NA SVIJET¹

Spisatelj Peter Schneider o ratu i genocidu koji se prije 25 godina dogodio u Bosni

Sarajevo, 1992 Copyright: picture-alliance / dpa | epa

Ovog ljeta je bila 25. godišnjica najtežeg ratnog zločina koji se nakon Drugog svjetskog rata desio u Evropi:

genocid nad više od 8000 Bošnjaka u Srebrenici u julu 1995. godine kojeg su počinili vojnici bosanskih Srba.

¹ Ovaj prilog objavljen je i u Svesci 4 / 2020 u izdanju Südosteuropa Mitteilungen.

Kako piše historičarka Marie-Janine Calic, „Bosna“ je već ranije postala „šifra za ekstremno brutaliziranje rata“. Zločini masovnih egzekucija, silovanja, mučenja i sakaćenja koji se vežu uz pojam „etničko čišćenje“, koji je ponio titulu „loša riječ godine“, poprimili su skoro nezamislive dimenzije. Gorki kraj – oko 100.000 mrtvih, bezbroj ranjenih i više od dva miliona protjeranih – donio je žalost i tugu.

Da, Tribunal za ratne zločine Ujedinjenih nacija u Den Haagu je dokumentirao zločine i osudio glavne počinitelje. A u govorima održanim u Srebrenici u znak sjećanja na masakre od prije 25 godina ponovno su opominjali da će nastaviti raditi na krivičnim postupcima i kleli se u sjećanja na zločine. No, narodi bivše Jugoslavije su daleko od pomirenja. Ratovi koji su se skoro deceniju vodili na tlu bivše Jugoslavije, do danas su ostavili mnogo otvorenih pitanja i prije svega, na sraman način prikazali međunarodnu nesposobnost i nespremnost na djelovanje.

Spisatelj, autor i publicista Peter Schneider se 1990-ih godina intenzivno bavio ratovima na Balkanu i rano je stao na stranu, ne nekog određenog naroda, već prije svega civilnog stanovništva, među kojim su najugroženiji bili bosanski muslimani: prema podacima Tribunala za bivšu Jugoslaviju Ujedinjenih nacija, oko 70 procenata civilnih žrtava rata u Bosni su bili Bošnjaci.

U njegovoj posljednjoj zbirci eseja nastalih u posljednje tri decenije (1989-2020) „Denken mit dem eigenen Kopf“ (2020) (Misliti svojom glavom, op. prev.), u kojoj svaki obuhvaćeni tekst ima aktuelni komentar, od posebnog je značaja poglavlje Rat u Evropi. Već u prvom prilogu (maj 1993) autor pod naslovom Srpsko i naše barbarstvo osuđuje sveprisutan lagodni stav „kršenja ruku dok se posmatra genocid“ i smatra „moralnom perverzijom“ kada se oni koji se, s ciljem zaštite civilnog stanovništva, zalažu za vojnu intervenciju, dok su suočeni sa očiglednim barbarstvom, prikazuju kao „belicisti“ i „militaristi“.

U narednom intervjuu autor opisuje kako su lična iskustva koja je stekao kao promatrač na licu mjesta, u opkoljenoj Sarajevskoj kotlini, promijenila njegov način razmišljanja. Odlomci iz do sada neobjavljenih dnevničkih zapisa dopunjuju plastičnu sliku tadašnjih događaja koje nam autor predstavlja.

Intervju vodio: Michael Roick

Gospodine Schneider, u jednom aktuelnom kometaru Vašeg članka iz 1993. godine „Srpsko i naše barbarstvo“ (Die serbische Barbarei und die unsere) pišete da je on postao jedna vrsta „prekretnice“, neka vrsta „tačke sa koje nema povratka“ za mnoge Vaše kasnije intervencije, te i „izvor trajnih neprijateljstava u njemačkom feljtonu“. Možete li malo detaljnije opisati tadašnju mentalnu i ideološku mješavinu u Njemačkoj?

Nakon Drugog svjetskog rata prakticirano učenje „Nikada više rat!“ ni danas nije izgubilo na snazi. Ova je rečenica formulirala konsenzus koji je bio moguć između ratne i poratne generacije. Nikada i nisam imao namjeru, a nemam je ni danas, da negiram važnost i potrebu za jednim takvim učenjem. No, kada bi neko početkom devedesetih u Njemačkoj smatrao da je ova rečenica, prije svega nepotpuna, a potom da briše razliku između počinilaca i žrtava, možemo zamisliti kakvu je zbunjenost ali i kakav bijes izazvala ova kritika. Zbog same napomene da je bolje reći: „Nikada više agresija, nikada više rasizam, nikada više napad ...“ mogli su vas proglasiti ratnim huškačem, belicistom. A pri tome je bilo potpuno jasno da su narodi koje su Nijemci napali teško iz tog iskustva mogli izvući isti zaključak kao i sami Nijemci. Naravno da bi se branili u slučaju ponovne njemačke agresije, dakle latili bi se oružja. Suočen sa ratovima i etnička protjerivanjima u Bosni sam stekao utisak da je njemački poslijeratni konsenzus prečesto služio kao izgovor za zatvaranje očiju pred zločinima koji su se činili nad civilnim stanovništvom. Moja iskustva u Sarajevu – gradu koji je tada bio nenaoružan i potpuno bez odbrane, na koji je tri pune godine pucala nacionalistička srpska milicija – su se pretočila u čvrsto ubjeđenje da ovdje ne bi moglo pomoći ništa do internacionalna vojna intervencija.

Za mene je ovo bilo nešto novo i totalno je poremetilo moja dotadašnja pacifistička uvjerenja, jer naravno da je i mene obilježilo gore pomenuti poslijeratni konsenzus.

Da li je bilo i odobravajućih reakcija?

Moj su esej izričito odobravali samo Marie-Luise Beck i Ralf Fücks iz Zelenih, Dany Cohn-Bendit, André Glucksmann i Bernhard Henry Lévy. Ovaj članak je objavio Mike Levitas, koji je tada uređivao stranice sa komentarima New York Timesa, rekao je da je to „op-ed“ godine. Većina protivnika se zadovoljila uvredama poput belicista, ratnohuškač, renegat itd.

Međutim, postojao je još jedan razlog za moju promjenu svijesti. Po reakcijama skoro cijele lijevo i liberalno orijentirane njemačke javnosti na poljski štrajkački pokret Solidarnošć i na puč generala Jaruzelskog sam shvatio da je zaklinjanje u mir i svjetski mir postalo instrument za ugnjetavanje legitimnog slobodarskog pokreta. Istina, već sam se prije svojih kritičkih razmišljanja o poslijeratnom njemačkom konsenzusu bavio rečenicom „Ništa nije važnije od mira“, iako je potekla od moga uzora Willya Brandta². Povod su bili komentari Rudolfa Augsteina, Thea Sommera i Helmuta Schmidta. „Žao nam je što je ovo (puč generala Jaruzelskog) postalo neophodno“, rekao je njemački kancelar kada je prilikom jedne posjete Njemačkoj demokratskoj republici izišao iz voza. Konačno, mogao je reći i žao nam je što se ovo (ovaj puč) dogodilo, što general nije pregovarao sa Solidarnošću itd. Ali ne, rekao je da je ovo (ovaj puč) bilo „neophodno“ i time se bez potrebe stavio na stranu generala pučiste.

² Vidi prilog Petera Schneidera „Warnung vor dem Frieden“ (Opasnost od mira, op. prev.) u: Kursbuch 68, 1982.

I Helmut Schmidt, za kojeg znamo da je među Nijemcima bio najomiljniji kancelar, je o protestnom pokretu dao slične izjave na Trgu Tian'anmen. Ovdje ću jedino dodati da je u mojim očima samo hrabrost i istrajnost pokreta Solidarność dala odlučujući doprinos padu Berlinskog zida – to je mišljenje koje ne mogu dokazati, jednako kao ni Helmut Schmidt njegovo. To da princip poput odbrane mira, koji na prvi pogled nije sumnjiv, može izroditi u represivni instrument, znao sam iz razgovora sa svojim prijateljem Thomasom Braschom koji mi je sa mnogo primjera ilustrirao kako se u NJDR-u svaka, pa i ona najmanja naznaka kakvog demokratskog pokreta gušila opomenom „A i ti si ono za mir, je l'da?“.

Nastavak intervjua na str. 6

Na poziv organizacije Reporters sans frontières, Peter Schneider je u januaru 1994. godine boravio u Sarajevu kako bi sa jednim lokalnim emiterom snimio dokumentarni film. Ovaj grad u kotlini je u to vrijeme bio pod svakodnevnom paljbom. U retrospektivi piše „moj dosadašnji pogled na svijet vjerojatno ništa nije toliko promijenilo, toliko urušilo, kao moja posjeta Sarajevu.“ Na pitanje, šta je tačno prozrokovalo tu promjenu, skreće u intervjuu pažnju na do sada neobjavljene zapise iz dnevnika: dva duža zapisa iz januara 1994. godine koja objašnjavaju kako se mijenjala njegova percepcija.

Zapis u dnevnik 13.1.1994. godine

U Sarajevu mrtvaci zauzimaju grad metar po metar. Na grobljima više nema mjesta. Živi su očistili dječja igrališta, parkove, fudbalski stadion i tu su napravili mjesta za svoje mrtve. Tri četvrtine fudbalskog stadiona u blizini Olimpijskog centra prekrivene su grobovima. Živi kažu da

će uskoro biti prepun. Matematika smrti prati jednostavnu računicu: od početka godine je neman koja sa brda bljuje iz stotina i stotina cijevi, koja svakodnevno uzima danak u ljudskim žrtvama, uništila oko 200 građana ovog grada. Tri do četiri puta više ih je ranjeno.

Izraz „ranjeno“ se mora objasniti. Njime se rijetko misli na rane koje se mogu zaliječiti. U pravilu su to smrskani kukovi, raznesene ruke i noge, otkinuti prsti na rukama i šaci. Ako ovako nastavi – a po mišljenju svih sa kojima sam razgovarao, ovo će se još nastaviti još ko zna koliko – to znači 3000-5000 mrtvih godišnje, tri do četiri puta više ranjenih. Kuda sa svim tim mrtvima? U gradskim parkovima čije drveće je već odavno završilo u pećima – iskopani su čak i panjevi – svuda se vide u zemlju zabodeni neukrašeni kolci. U međuvremenu mrtvaci sve više napreduju prema asfaltiranom centru grada. Zauzimaju vrt ispred gradske kuće, komadić travnjaka pored garaže, javne trgovce. Živima čak i na pogrebnim svečanostima prijeti smrtna opasnost. Otvoreni prostor je samo vježbalište za snajperiste, mjesto gdje testiraju svoje optičke nišane – na živom objektu trku. Ljudi ovdje pričaju da se za direktan pogodak dobija između 400-500 DEM.

Ožalošćeni trče do iskopane rake u grupama od po deset, brzo promumljaju svoj posljednji pozdrav, bace cvijeće na grob, otrče nazad kako bi napravili mjesta sljedećoj deseterici. Grobari imaju istovremeno jedno od najsigurnijih i najopasnijih radnih mjesta u gradu. Grobar dnevno iskopa 1,30 kubnih metara zemlje, a potražnja raste. Kako mora raditi na otvorenom prostoru, stalna je meta optičkim nišanima. Od početka rata je zmaj na brdima – prema riječima stanovnika – progutao oko 10000 ljudi, među njima 2000 djece.

Reporter je u Sarajevu na mnogo načina udaljeniji od aktualnih događaja nego kada kući sjedi pred televizijom. Sveprisutan je rizik da bi ga mogla dohvatiti neka granata

ili snajper – u gradu ne postoji sigurno mjesto. Od blizine se profitira na čudan način – kroz dezorijentaciju. Ono što pruža domaća televizija, a što nedostaje u Sarajevu, je interpretacija događaja, pregled. Svakih par minuta se čuju detonacije, pucnji. Nemoguće je pogoditi iz kojeg pravca dolaze, da li će, koga i koliko ljudi pogoditi, treba li se saгнуći ili trčati. Prije udara se čuje zvuk granate u letu, traje tri do četiri sekunde. Za to se vrijeme može pretrčati 10 do 20 metara, ali u kom pravcu? To su apstraktni zvukovi na koje se čovjek navikne već prvoga dana, svjestan, da su za dvoje, troje ili petero ljudi to možda bili posljednji zvuci koje su čuli – zvuci koji su manje ritmični od munje ili groma, na koje se isto tako ne može utjecati. Za razliku od gledatelja televizije širom Evrope, ovdje se tek dan-dva kasnije sazna gdje i koliko ljudi je raskomadano. Ali u Sarajevu se drugačije broji.”

Zapis u dnevnik 12.1.1994. godine

Ovog su dana na vijestima objavili da je četvero mrtvih. Tog se dana u Sarajevu ljudi sastaju za stolom i prepričavaju doživljaje. Jedan od njih, američki korespondent, vozeći se kako bi istražio jednu priču, pokupio je na ulici neku ženu koju je raznijela granata, umrla je u bolnici. Njegov francuski kolega je na jednom mostu našao mrtvog muškarca. Jednoj bosanskoj novinarki telefonom javljaju da joj je rođaka ubio snajper. Njih troje su toga dana – valjda slučajno – postali svjedoci koji su svojim očima i ušima svjedočili trima smrtima i, pitaju se začuđeno i poluzainteresirano, da li ih je stvarno bilo samo četvero? Vijesti sadrže mnogo više fikcije nego događaji. Nije u Sarajevu interesantan broj mrtvih nego njihova imena. Političari i ljudi koji pripremaju vijesti za TV su oni koji pitaju za kvotu. Situacija je stabilna dok ih je samo pet ili deset dnevno, valjda je to ta računica.

Evropljani se po pitanju miješanja ne moraju zamarati lažanjem. Ovdje u Sarajevu niko od Evropljana ne očekuje ništa drugo do paketića. „To je NATO“, ironičan je komentar kada se nad gradom, iznad oblaka čuje neki neidentificirani avion. Šala je prestara i suviše izbljedila da bi još mogla izazvati smijeh. „Imali su dvije godine da nam pomognu. Sada znamo na čemu smo. Otpisani smo“. Odlučni govori državnih poglavara Zapada na samitu NATO-a u Briselu su ovdje dekodirani po jednostavnom ključu. Prijetnjama nekim „zračnim napadom“ koji je za zapadnjačke medije bio udarni naslov nedostajala je sitnica koja se zove ultimatum. Jedina poruka iz Brisela koja se u Sarajevu mogla razumjeti jednako dobro kao i detonacija granate, je rječca „ako“: „Ako srpska opsada bude gušila Sarajevo, onda će se odluka NATO-a iz 1993. godine ...“ Sit gladnom ne vjeruje. Svakodnevno terorisanje sa brda oko Sarajeva je taj oblik potencijalisa kojeg koristi gospoda iz NATO-a odavno prebacio u perfekt. Nema vode, nema svjetla, nema klope, svi odrasli su smršali 10 do 20 kila – pedesetogodišnji kuhar u Jevrejskoj općini kojeg sam danas intervjuirao je najmršaviji kuhar kojeg sam u svom životu vidio, ima kilažu kakvog dječaka. A svi znaju da je Sarajevo, to jadno mezimče međunarodnih medija, zemlja Dembelija u usporedbi sa drugim bosanskim gradovima poput Mostara, Tuzle, Viteza i bezimernih sela u kojima ljudi odavno umiru od gladi, a žene, djecu, starce žive komadaju zbog zločina pripadanja pogrešnoj etničkoj grupi. Zašto Evropljani nisu barem iskreni? Zašto ne priznaju da im ljudska prava u Bosni i Hercegovini ne vrijede života ma niti jednog jedinog vojnika? O tome bi se u konačnici moglo razgovarati, kažu moju sugovornici. Iako neće biti baš jednostavno objasniti vašoj djeci, zašto onih 12 ili 15 najmoćnijih nacija svijeta nije u stanju da zaustavi jednog lajavog, loše naoružanog psihopatu koji stalno prijeti trećim svjetskim ratom. Da, vjerovatno ćete pronaći neko objašnjenje. Manje je vjerovatno da ćemo mi preživjeti to vaše izuzetno interesantno objašnjenje.

Niko koga ovdje sretnem ne gaji nikakvu nadu. Niko ne očekuje da će članak kojeg pišem ili kojeg piše neko drugi imati bilo kakvo dejstvo. U Sarajevu čovjek nauči da se samo prisustvo, svjedočenje svemu i supatništvo koje ništa ne mijenja prima kao dar.

25 godina nakon tragedije u Srebrenici, Adama Dieng, Specijalni savjetnik UN-a za prevenciju genocida, u New Yorku kaže: „Priznajemo da, poput međunarodne zajednice, ni naša organizacija nije uspjela spriječiti ovu tragediju.“ Imate li utisak da je međunarodna zajednica nešto naučila iz ovih događaja i da je izvukla dovoljno zaključaka?

Jedna od najvažnijih reakcija međunarodne zajednice na etnička čišćenja u bivšoj Jugoslaviji bilo je osnivanje Međunarodnog krivičnog suda u Den Haagu. Razgovarao sam sa ljudima iz Turske, iz Bosne i iz Sirije, koji su mučeni. Osjećaj, da niko izvan mučionica neće ništa saznati o tom nedjelima, kao i da su počinioци sigurni u to da nikada neće odgovarati za svoja zlodjela te da sa zatočenicima mogu raditi šta im je volja, za žrtve zlostavljanja jednako je strašan kao i sama mučenja. Ovu sigurnost uzdrmlali su rezultati krivičnih postupaka u Den Haagu; utoliko je neshvatljivije da je ova institucija u međuvremenu zatvorena³.

U knjizi pišete da se ni tokom ratova na Balkanu među intelektualcima skoro nikako nije čuo nijedan bitan, angažirani, njemački glas koji bi zauzeo stranu. Kako to objašnjavate?

³ Napomena MR: Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju je krajem 2017. godine prestao sa radom. Nadležnost nad postupcima koji se još trebaju okončati, odn. novim postupcima, preuzima nova institucija, Mehanizam za međunarodne krivične sudove (MICT).

Da, malo, premalo je bilo njemačkih glasova koji bi govorili o etničkom bjesnilu na tlu bivše Jugoslavije. Najvažniji razlog za to su, po meni, nepotpuna i jednostrana pouka iz njemačke prošlosti. Parafrazirat ću Amosa Oza – da je ona glasila: Nikada više agresija, rasizam, napad, onda su možda upravo u Njemačkoj mogle biti sasvim drugačije reakcije, morale bi biti. Nisu li upravo Nijemci, suočeni sa tako rasističkim vlastodržcima poput Miloševića i Karadžića, bili dužni da ne dopuste jednu takvu historijsku remiscenciju: Stani, to nas podsjeća na nešto. Naravno da ti koljači nisu Hitler, ali rade nešto slično – ne, ne isto, ali ipak nešto, na neki način uporedivo, nešto, što bismo upravo mi Nijemci morali zaustaviti svim sredstvima. Naravno da je bilo mnogo lagodnije pričati o sasvim normalnom građanskom ratu u koji se niko ne smije miješati.

Tribunal u Den Haagu je razjasnio pitanje ko ima kakvu odgovornost u ovom takozvanom „građanskom ratu u kojem se ne smije stati ni na čiju stranu“ (Heide Simonis). Od ukupno 161 optuženog je njih 90 pravosnažno osuđeno – među kojima su 62 Srba; većina od preostalih 24 osuđenih su Hrvati, jednocifreni ostatak čine Kosovski Albanci, bosanski muslimani, Crnogorci i Makedonci. Masovna ubijanja u Srebrenici, koja su oko 8000 muslimana koštala života, prema svim raspoloživim izvorima se jasno stavljaju na teret Karadžićevim Srbima. Peter Handke u svom „Putopisu“ uopće nije optužio Srbe nego medije: Zar ne vidite kako mučeni i silovani gledaju u okular fotoreportera, u skladu sa svim pravilima medijskog izvještavanja... Na bombardovanje Miloševića od strane NATO-a, koje je došlo prekasno, Handke se oglasio izjavom da je NATO „napravio novi Aušvic.“ Vjerovatno je, od svih usporedbi koje su u skladu sa zakonom doživjele fijasko, ovo najluđe poređenje sa Aušvicom.

Zar ne bi trebalo misliti da bi natuknica „etničko čišćenje“ koju je Društvo za njemački jezik (Gesellschaft für Deutsche Sprache) 1992. godine proglasilo za „lošu riječ godine“, barem kod intelektualaca izazvane svi alarmi? Zašto nije bilo poziva, nikakvog manifesta, nikakvih glasnih demonstracija sa zahtjevom da se zaštiti civilno stanovništvo?

Pošto su mnogi možda zaboravili komentare u njemačkoj javnosti o ratu u Bosni ili su bili premladi da ih prate, ilustrirat ću to sada sa par citata iz ranih devedestih godina. Njemački mirovni pokret se nije mogao dogovoriti o zajedničkoj rezoluciji o ratu u Bosni. Na tu se temu, umjesto toga, jedna od govornica na tradicionalnom Uskršnjem maršu dosjetila sljedećeg: „Od 14 časova je Njemačka u ratu. Ovo je treći dio tragedije.“

Ne, nisu se zblažnjavali zbog koljača i krvnika u Bosni, već zbog akcije AWACS-a – njemačkih vazdušnih snaga u Bosni, koje su tamo, pod nadzorom UN-a, vršile izviđačke letove. Važnije od masovnih ubijanja usred Evrope je bilo očuvanje stare slike svijeta – fiksacija na navodni njemački militarizam. Njemački PEN je otkazao svoje učešće na konferenciji PEN-a u Dubrovniku uz lirsko obavještenje da je sada važno „stvoriti odgovarajuće uslove za slobodu riječi“. Razgovore koji su za to potrebni je „bolje“ (sic!) je voditi „negdje izvan bivše Jugoslavije sa svom njenom beznađnom i tragičnom sadašnjosti“. Umjesto da progovore pred očima svjetske javnosti i suprotstave se Tuđmanovim jednodimenzionalnim medijima, sastali su se na Hvaru na „književnim soarejama“. Tamo bi, prema riječima predsjednika njemačkog PEN-a, trebalo poći za rukom da se „poruka mira pošalje bez eventualnih pogrešnih pozicioniranja na bilo čiju stranu“.

Zar u to vrijeme u Njemačkoj nije bilo i drugih glasova?

Jedina grupa u Njemačkoj koja je svoju ogorčenost zbog užasnih vijesti iz Bosne iznijela na ulicu i pretočila u hrabru akciju pomoći žrtvama masovnih silovanja bile su žene iz stranke „Zeleni“ (Die Grünen). Dobar dio intelektualne scene je svoju energiju potrošio na opominjanje da učešće njemačkih pješadijskih jedinica u nekoj eventualnoj akciji UN-a u Bosni uopće nije predmet diskusije. U konačnici, Helmut Kohl i Volker Rühle su po tom pitanju bili istog mišljenja kao i ljevica: njemački vojnici, naša djeca, zbog historijske odgovornosti nisu na raspolaganju. Jedino se treba pitati, zašto bi djeca drugih, susjednih naroda koje je Njemačka svojedobno napala, Francuza, Belgijanaca, Engleza naprimjer, trebala stajati na raspolaganju za izvršenje tog zadatka. Zar se njihovi roditelji nisu ništa manje brinuli za živote svoje djece, nisu li jednako dobro kao i Nijemci poznavali strahote rata?

„Ovdje i sada se zalažemo za jednu od najboljih tradicija: rat nije sredstvo politike“, izjavljivao je poslanik SPD-a Günter Verheugen. „Mi Nijemci ne želimo rat,“ podržavala ga je njegova stranačka kolegica Heidemarie Wiecek-Zeul u jednom talkshowu. A „žele“ li rat oni drugi, koji osim intervencije nisu vidjeli nikakvo drugo sredstvo? Istina je da se ne može prećuti polaganje prava na neku posebnu ulogu Njemačke, na neku funkciju Njemačke kao moralnog uzora. Jedna od vodećih ličnosti mirovnog pokreta, Horst Eberhard Richter, je to polaganje prava egzemplarno formulirao u jednom TV razgovoru: Upravo Nijemci, rekao je profesor, zbog svoje posebne historijske odgovornosti imaju priliku da na primjeru vlastitog načina života pokažu ostatku svijeta da se današnji problemi više ne mogu rješavati ratom.

Ali zar nisu mnogi tako mislili?

U žaru rasprave sa jednim protivnikom intervencije koji je upravo proslavio svoj 60. rođendan me ponijelo pitanje, da li za Nijemca postoji ikakva vrijednost koja bi se, u slučaju nužde, morala braniti vlastitim životom. Umjesto odgovora mi je otpjevao jednu nacističku pjesmu koja slavi žrtvovanje za narod i otadžbinu. Vjerovatno ju je naučio još u školi. Činilo se da argumentu kojeg mi je otpjevao ne treba više nikakav komentar. Sa takvim je parolama onaj koji ne poštuje život i koji nosi brčiće, Nijemce poveo u ubilački rat koji je života koštao 50 miliona ljudi.

Marek Edelman, posljednji preživjeli komandant otpora u Varšavskom getu je u povodu 50. godišnjice toga ustanka rekao: „U Bosni se vrše masovne egzekucije, a Evropa se opet ponaša slično kao i prema borcima u getu“. Kada preživjela žrtva nacističkog masakra u Varšavi napravi ovakvu paralelu, onda se opomene Nijemaca, koji se osjećaju krivima, nekako čudno ističu u odnosu na ovakva poređenja. U suštini se već i samo uzbuđenje koje je izazvao Hans Magnus Enzensberger poredeći Saddama i Hitlera moglo objasniti nekom vrstom negativne njemačke megalomanije: kako se neko može uopće usuditi da toga, tamo nekakvog, brkatog arapskog šeika upoređuje sa našim neuporedivim monstrumom Hitlerom!

Mišljenje da se u Bosni, u konačnici, ne zna ko je prijatelj, a ko neprijatelj, takođe se pokazalo kao slab izgovor za neaktivnost. Toliko je poznato: nisu samo Srbi, nego su u manjoj mjeri i Hrvati, a u pojedinim slučajevima i muslimani, na teritoriji svojih predaka ili u područjima koja su osvojili, provodili etničko čišćenje. Evropljani se nikada nisu bavili pitanjem, hoće li se staviti na stranu Srba, Hrvata i muslimana. Pozicioniranje je moglo važiti samo za žrtve: u korist civilnog stanovništva na svim stranama. Prvi i najvažniji zadatak evropske intervencije bi bio da razdvoji zaraćene strane i da ih spriječi u daljem ubijanju.

Peter Schneider

je rođen 1940. godine u Lübecku, odrastao je u Freiburgu, gdje je studirao germanistiku, historiju i filozofiju. Bio je jedan od najvažnijih ljudi u pokretu šezdesetosmaša, tada je njegova pripovijetka „Lenz“ postala kultnom knjigom. Pored pripovijetki je pisao romane, scenarije i reportaže, eseje i govore. U njegova najvažnija djela, pored „Lenz“ (1973), ubrajaju se: „Der Mauerspringer“ (1982), „Paarungen“ (1992), „Rebellion und Wahn“ (2008), „Die Lieben meiner Mutter“ (2013), te „Club der Unentwegten“ (2017). Svoju aktuelnu knjigu „Denken mit dem eigenen Kopf“ (2020), u kojoj su po prvi put skupljeni eseji nastali tokom posljednjih 30 godina, on sam opisuje kao „neku vrstu obrazovnog romana svoga razuma“. U njoj se osvrće na historijske prekretnice, vlastite zablude i oproštaj od neupitnosti.

Copyright: Franziska Hauser

